MUINSUSKAITSEAMET

Üldplaneering ja kultuuripärand

Eesmärk

Üldplaneeringu eesmärk on kogu valla või linna territooriumi või selle osa ruumilise arengu põhimõtete ja suundumuste määratlemine.

Kas minu keskkond on elatav?

„Pikas ajalises vaates on kohtadel, millel on tugevalt eristuv identiteet suurem tõenäosus edeneda, kui kohtadel, millel seda pole.

Iga paik peab välja selgitama oma tugevaimad, eristuvad omadused ja neid arendama või võtma riski olla kõike korraga kõigile ja samas mitte midagi mitte kellelegi.“

Robert Solow (Nobeli majanduspreemia laureaat)

Kultuuripärand - identiteedi kandja ja kuvandi looja

Mälestised näitavad piirkonna kultuurmaastiku ajalist mitmekihilisust, mistõttu tuleb planeerimisel lähtuda mälestisi säästvast põhimõttest ning arvestada nende kui avaliku väärtusega.

Miks on pärand oluline?

Ehitatud keskkond kannab inimloomingu mälu, aitab orienteeruda mitte ainult ruumis, aga ka **ajas**

Pärandil on oluline roll inimeste ja kogukonna identiteediloomes

Enamasti on just pärand see, mis loob paiga kuvandi väljapoole

Kultuuripärand ei ole üksnes muinsuskaitseseaduse alusel kultuurimälestiseks tunnistatud objektid ja alad, vaid **kultuuriväärtuslik keskkond laiemalt**

Riik ja kohaliku omavalitsuse üksused **arvestavad oma ülesannete täitmisel kultuuripärandi kui avaliku väärtusega** ning teevad omavahel koostööd, et toetada kultuuripärandi säilimist ja kasutuses hoidmist (MuKs § 3 lg 7)

Kestlik areng

Muinsuskaitseliselt ja keskkonna kestlikkuse seisukohalt on olemasoleva pärandi kasutuses hoidmine ja kaasaja vajadustele kohandamine pikas perspektiivis alati kasulikum kui vana lammutamine ja uute hoonete rajamine.

Pärand säilib **kõige paremini** kui see on **kasutuses**

Kestlik areng

Korrastatud ja hoitud kultuuriväärtused loovad parema ja atraktiivsema elukeskkonna, mis aitab kaasa elukvaliteedi tõusule, loob töökohti, elavdab majandust ja kasvatab piirkonna konkurentsivõimet.

Kultuuripärand ja sellega seotu on taastumatu ressurss, kord hävinut enam tagasi ei saa.

Sellest, mis on meie jaoks oluline ja tähenduslik meid igapäevaselt ümbritsevas, saab sageli aru alles siis, kui see on kadumise äärel või juba jäädavalt kadunud.

Päikese- ja tuulepargid

Maastikus olulist mõju omavad päikese- ja tuulepargid tuleb kavandada mälestiste ja nende kaitsevööndites välja ning asukohtade valimisel tuleb arvestada, et need ei vähendaks ehitismälestistele iseloomulikku maastikulist ilmet, nende ruumilist kvaliteeti ega halvendaks nende kasutamist või kasutusse võtmist (müra, muud segavad faktorid)

Arheoloogiapärand

Arheoloogiapärandi olemus on tugevalt seotud maastikuga:

- Euroopa maastikukonventsioon määratleb maastikku kui inimese poolt tajutavat, looduslike ja/või inimtekkeliste tegurite toimel ning koosmõjul kujunenud iseloomulikku ala.

Arheoloogiapärandi liikides peegeldub kogu inimeste elutegevus 11 000 aasta jooksul:

- Elupaigad
- Matmispaigad
- Pühapaigad
- Töö ja kommunikatsiooniga seotud kohad
- Arheoloogilised leiud

Jaguneb:

- Riigi kaitse all olevad mälestised (ca 6700)
- Teada olevad muistised, mis ei ole veel kaitse all
- Veel astamata kultuuripärand

Arheoloogiapärand

Arheoloogiapärandil on kaks olulist väärtust:

- olemine (maastikul) mälu allikas
- olemine ajaloolise ja teadusliku uurimistöö vahend ja allikas meie mineviku kohta

Maastiku planeerimisel tuleb püüda luua tingimused arheoloogiapärandi säilimiseks puutumatuna oma tekkekohal.

Kui kohal säilitamine pole võimalik (koos otsustamine), siis tuleb tagada uuringute läbi viimine.

Arheoloogiapärand – üldisi soovitusi planeerimisel

- kui mälestiste ümbrus on heakorrastatud (ei vedele prügi, võsa/puude kasv on kontrollitud), on nende tähendus ja olemus maastikul paremini mõistetav
- planeerimisel hinnata turismipotentsiaali, loodus- ja kultuuriradade võimalusi jms (eriti: linnused, maapealsete rajatistega kalmed, rekonstruktsioonid, aga ka muud maastikuliselt ilmekad muistised)
- mälestiste juurde võib kavandada nende paremaks mõistmiseks infotahvleid, elektroonseid nutikaid lahendusi jms
- seni õuealade välistel aladel asuvate mälestiste puhul on juurdepääs igaühele tagatud, mistõttu ka uutes planeeringutes tuleb selle avaliku hüve säilimisega arvestada
- lisahüve: arheoloogiapärand intensiivselt majandatavatel metsa- ja põllumaadel aitavad tagada loodusliku mitmekesisuse eesmärke

https://www.muinsuskaitseamet.ee/sites/default/files/documents/2025-01/Tegevused%20meetmed%20s%C3%A4ilimiseks.pdf

Arheoloogiatundlikud alad

Alad, kus on suurem tõenäosus, et leidub mitte kaitse all olevat arheoloogiapärandit, mis võib ilmneda tööde käigus juhuslikult (tööde peatamine, täiendavad kulud)

Arheoloogiatundlike alade prognoosimise alusandmestik:

- Arheoloogiamälestised
- Teada olevad muistised ja leiukohad
- Hobiotsijate otsingukohad, üle antud leiud
- Ajaloolised kaardid
- Ajaloolised kohanimed
- Reljeefkaart
- Rannajooned

Planeerimisel soovitame ennetavalt:

Tuginedes arheoloogiapärandi analüüsile ja lähtudes asjaolust, et arheoloogide, hobiotsijate ja koduloohuviliste inimeste tegevus toob igal aastal uut infot arheoloogiliste paikade kohta juurde, tuleb (MuKS § 76 lg 1):

1) KMH kohustusega tegevuste kavandamisel (ka juhul kui KMH nõudest loobutakse) alati eelnevalt Muinsuskaitseametiga kooskõlastada arheoloogilise uuringu läbiviimise vajadus;
2) prognoositud arheoloogiatundlikel aladel küsida eelnevalt Muinsuskaitseameti arvamust arheoloogilise uuringu läbiviimise vajaduse kohta kõigil juhtudel kui:
üldplaneering näeb ette detailplaneeringu koostamist;
kaevanduse või ehitiste alla jääva kaevatava ala pindala on enam kui 500 m².

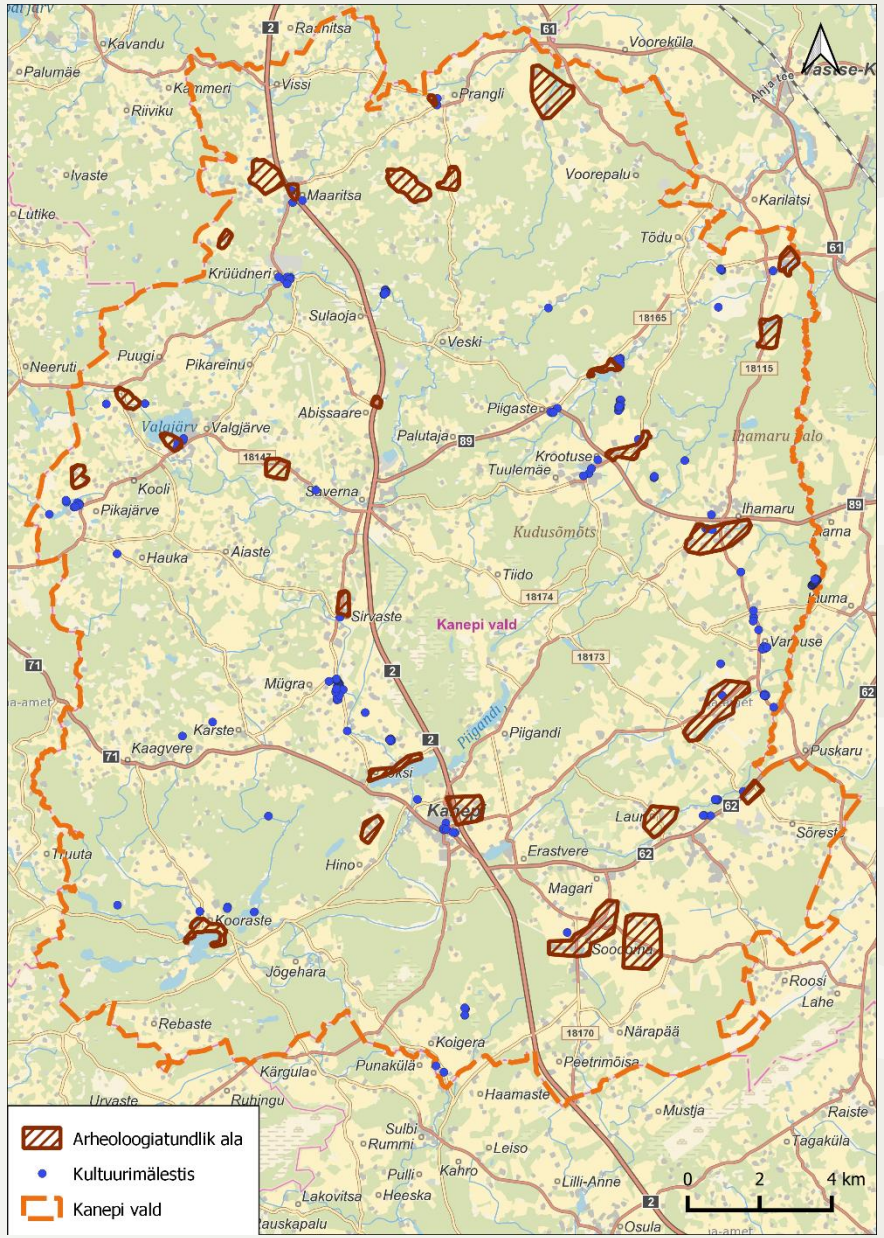

https://www.muinsuskaitseamet.ee/sites/default/files/content-editors/trykised/muinsuskaitse_aastaraamat_2020_web.pdf

Riiklik kultuuripärand - pärand, mis on oluline nii kohaliku kogukonna kui riigi kogukonna jaoks

Üldplaneeringus ülesanne:

16) miljööväärtuslike alade ja väärtuslike üksikobjektide määramine ning nende kaitse- ja kasutustingimuste seadmine;

17) kohaliku tähtsusega kultuuripärandi säilitamise meetmete, sealhulgas selle üldiste kasutustingimuste määramine;

Miljööalad toimimine üldplaneeringutes

- 68 valla/linna üldplaneeringus on üle **520 miljööala**
- Keskmiselt on 7 miljööala valla kohta
- Kõige rohkem miljööalasid on Setomaal 32, kus valdavalt kaitstakse külamiljööd
- Pärnu linnas on lisaks muinsuskaitsealale veel 16 miljööala.
- Osad vallad on miljööala ja väärtusliku maastiku ühildanud.

Valkla vana küla miljööväärtuslik hoonestusala

Ala väärtus on seotud vana kompaktse külamiljöö ja hoonetega: Vana Valkla kõrts, palvela, endised mõisahooned, samuti paekiviaiad ja -sild.

6. Püssi linnakeskuse miljööala

Miljööala hõlmab Püssi keskuse stalinistlikku kultuurimajakompleksi koos pargiga ja Kooli tn elumaju.

Kehra paberivabriku tööliste ja meistrite elamukvartal (nn Vana-Asula)

Pilt 4. Porijärve suvilad, Jaanika Saar, Heiki Kalberg.

Viitina küla- küla paikneb endise Viitina mõisa maadel

...võimalusel/soovitav säilitada....

Omanik:

loeb: säilitamine pole nõutav ja lammutamine pole keelatud

eeldab: lammutamine lubatud

KOV ametnik:

loeb: säilitamine pole nõutav, juriidilist alust säilitamise nõudmiseks pole

eeldab: säilitamine ei ole nõutav, võin lubada lammutada

Kogukonna liige/ajakirjanik:

loeb: tuleb säilitada

eeldab: KOV seisab hoone säilitamise eest ja pahandab kui lammutatakse

küsib: kes lubas lammutada, kes vastutab?

MKA ametnik:

loeb: KOV seisab hoone säilitamise eest

tõdeb: sekkuda ei saa, sest juriidilist pädevust pole ja tegemist on KOVi autonoomiaga

Kokkuvõtteks

- Oluline on planeerida **terviklikku ja mitmekesist elukeskkonda**
- Pärand säilib kõige paremini, kui see on **kasutuses** – kaasaegne kasutus on võimalik ka ajaloolistes majades ja keskkondades
- Kultuuripärand on **taastumatu ressurss** – kõige tõhusam on probleemide **ennetus**
- Inimeseks olemise **kultuurilised aspektid (mälu ja identiteet)** on heaolu ja turvatunde tagamisel sama olulised, kui füüsilised aspektid
- Eelistame keskkondi, milles **suudame ennast tulevikus ette kujutada**. Oluline osa sellest ettekujutusest on minevik

Arutelu

Kohaliku kaitse määramine planeeringutes, kas ja kuidas see praktikas töötab?

MUINSUSKAITSEAMET

Aitäh!